

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/132/99

REFORMA EDUKACJI W OPINII SPOŁECZNEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Większość społeczeństwa (71%) zdaje sobie sprawę z konieczności przeprowadzenia zmian w systemie edukacji, jednak tylko co czwarty ankietowany (24%) uznaje reformę szkolnictwa za pilną, natomiast ponad jedna ósma (13%) uważa, że jest ona niepotrzebna.
- ◆ Obecnie jedna piąta dorosłych Polaków (20%) deklaruje, że wie, na czym ma polegać reforma edukacji wprowadzona przez MEN, większość (64%) natomiast twierdzi, że słyszała o reformie, ale niezbyt dobrze orientuje się, o co w niej chodzi. Do braku jakiegokolwiek wiedzy na ten temat przyznaje się niemal jedna szósta ankietowanych (16%).
- ◆ Nie zmienia się poziom społecznego poparcia dla poszczególnych założeń reformy. W zależności od sprawy, której dotyczą, aprobuje je od 43% do 82% respondentów. Z największym uznaniem spotykają się niezmiennie trzy projekty MEN dotyczące: wynagradzania nauczycieli odpowiednio do ich kwalifikacji i jakości pracy (82%), udrożnienia ścieżki kształcenia zawodowego oraz rekrutacji na studia wyższe na podstawie tzw. nowej matury (po 75%).
- ◆ Zdecydowana większość ankietowanych (75%) nie popiera propozycji obniżenia wieku, w którym dzieci rozpoczynają naukę szkolną. Jedynie co piąty badany (20%) opowiada się za objęciem sześciolatków obowiązkiem szkolnym.
- ◆ W społeczeństwie dominuje opinia, że nauka powinna być całkowicie bezpłatna. Istnieje jednak przyzwolenie na częściową odpłatność, z tym że stosunkowo największe jest ono w odniesieniu do kształcenia na wyższych uczelniach (39%) i w szkołach policealnych (31%), wyraźnie maleje natomiast, gdy chodzi o szkoły średnie (14%), zasadnicze zawodowe (9%) i gimnazja (10%), a zupełnie sporadyczne jest w przypadku szkół podstawowych (5%).

Pod koniec minionego roku szkolnego po raz kolejny zapytaliśmy ankietowanych¹, czy widzą potrzebę zmian w polskim systemie szkolnictwa. Interesował nas również stopień poinformowania społeczeństwa o rządowym projekcie reformy edukacji, a także poziom społecznego poparcia dla jego założeń i związanych z nimi propozycji MEN, dotyczących m.in. wieku rozpoczynania przez dzieci nauki szkolnej i odpłatności za naukę.

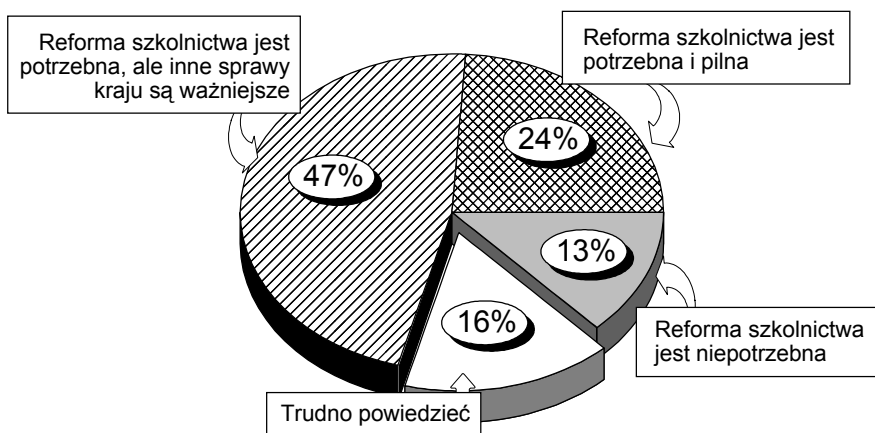
Próbowaliśmy ponadto dowiedzieć się, czy w miejscu zamieszkania respondentów, w ich gminie, pojawiły się jakieś problemy, trudności związane z przygotowaniem do reformy szkolnictwa i w jakim stopniu dotknęły one bezpośrednio ankietowanych lub ich rodziny. Staraliśmy się również uchwycić społeczne nastroje związane z reformą i poznać przewidywania ankietowanych co do jej skutków.

POTRZEBA PRZEPROWADZENIA REFORMY EDUKACJI

Większość społeczeństwa zdaje sobie sprawę z konieczności przeprowadzenia reformy edukacji, jednak w gronie jej zwolenników zdecydowanie przeważa opinia, że wprowadzenie jest ona potrzebna, ale nie priorytetowa, gdyż inne sprawy kraju są od niej ważniejsze. Jedynie co czwarty ankietowany uznaje obecnie reformę oświaty za potrzebną i pilną, ponad jedna ósma uważa natomiast, że jest ona niepotrzebna.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (109), 16-22 czerwca ‘99, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1099).

RYS. 1. JAK PAN(I) UWAŻA, CZY OBECNIE W POLSCE JEST POTRZEBNA REFORMA SZKOLNICTWA CZY TEŻ NIE?

Mimo że od roku '96 większość społeczeństwa jest przekonana o potrzebie przeprowadzenia reformy edukacji, w okresie od maja '96 do marca '99 obserwowaliśmy wyraźny spadek liczby jej zwolenników (w roku '96 było ich 90%, w '97 - 88%, w '98 - 78%, a w marcu '99 - 67%). Wydaje się jednak, że obecnie tendencja ta została zahamowana, gdyż od marca do czerwca '99 odnotowaliśmy niewielki wzrost odsetka osób, które dostrzegają potrzebę zmian w systemie edukacji. W tym czasie nieco zmalała też grupa respondentów przekonanych, że reforma szkolnictwa jest obecnie niepotrzebna.

Tabela 1

Jak Pan(i) uważa, czy obecnie w Polsce reforma szkolnictwa jest:	Wskazania respondentów według terminów badań					Zmiany
	V '96	XII '97	IV '98	III '99	VI '99	III - VI '99
	w procentach					
- potrzebna i pilna	71	61	44	23	24	+ 1
- potrzebna, ale inne sprawy kraju są ważniejsze	19	27	34	44	47	+ 3
- niepotrzebna	2	2	8	17	13	- 4
Trudno powiedzieć	8	10	15	16	16	0

Pytania w każdym z badań mają nieco inne brzmienie, różnią się także kontekstem w ankiecie, ponadto w roku '96 odnosiły się do ówczesnej propozycji reformy. Mimo zastrzeżeń uznajemy je za porównywalne².

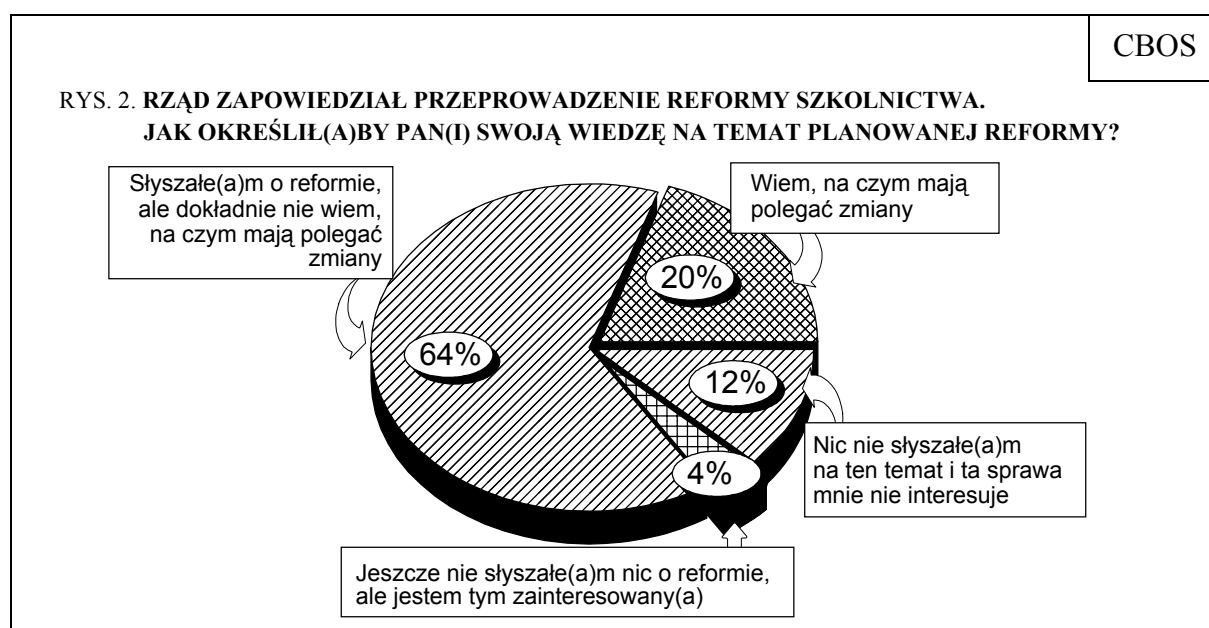
² W roku '96 pytanie brzmiało: „Wiele się ostatnio mówi na temat reformy szkolnictwa. Jak Pan(i) sądzi, czy reforma obowiązującego w naszym kraju systemu oświaty i nauczania jest pilna i potrzebna czy też nie? 1) Jest pilna i potrzebna, 2) Jest potrzebna, ale inne sprawy kraju są pilniejsze, 3) Nie jest potrzebna, 7) Trudno powiedzieć”. W roku '97 pytanie brzmiało: „Jak Pan(i) sądzi, czy reforma szkolnictwa jest: 1) niezbędną i pilną, 2) potrzebną, ale inne sprawy kraju są ważniejsze, 3) niepotrzebną, 7) Trudno powiedzieć”.

Pilną potrzebę przeprowadzenia reformy postulują przede wszystkim uczniowie i studenci (48%) oraz ankietowani o najwyższym statusie społecznym - przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (41%), osoby z wyższym wykształceniem (40%). Natomiast rolnicy i robotnicy niewykwalifikowani nie tylko najrzadziej uznają reformę za pilną, lecz również najczęściej wręcz określają ją jako niepotrzebną.

Opinie w tej sprawie niezbyt silnie wiążą się z poglądami politycznymi respondentów. Proreformatorską opcję, czyli nastawienie na szybkie przeprowadzenie reformy, nieco częściej odnotowujemy u osób o prawicowych i centrowych poglądach politycznych aniżeli wśród badanych o orientacji lewicowej.

STOPIEŃ POINFORMOWANIA O PROJEKcie REFORMY PRZYGOTOWANYM PRZEZ MEN

Wstępna koncepcja reformy oświaty została przedstawiona przez MEN pod koniec stycznia ubiegłego roku i od tego czasu trwa społeczna debata nad jej założeniami. Mimo to obecnie tylko jedna piąta dorosłych Polaków deklaruje, że wie, na czym mają polegać zmiany, większość natomiast twierdzi, że wprawdzie słyszała o reformie, ale niezbyt dobrze orientuje się, o co w niej chodzi. Do braku jakiegokolwiek wiedzy na ten temat przyznaje się niemal jedna szósta ankietowanych.

Wprawdzie w porównaniu z rokiem '98 poinformowanie społeczeństwa o reformie wyraźnie się poprawiło, jednak w ostatnich trzech miesiącach odnotowujemy niekorzystne zmiany w tej dziedzinie. Zmalała grupa ankietowanych deklarujących, że wiedzą, na czym ma ona polegać, wzrosła zaś tych, którzy wprawdzie słyszeli o niej, ale nie czują się dokładnie poinformowani. Można więc uznać, że po dyskusjach, sporach i protestach oraz po pierwszych doświadczeniach związanych z tworzeniem gimnazjów i kwalifikowaniem do nich uczniów wzrosła dezorientacja społeczeństwa w kwestiach reformy. Nie jest też wykluczone, że wiedza o reformie uznawana wcześniej za wystarczającą, obecnie - kiedy stanęliśmy wobec rzeczywistych zmian - wydaje się niewystarczająca.

Tabela 2

Od 1 września wchodzi w życie reforma szkolnictwa. Jak określił(a)by Pan(i) swoją wiedzę na temat tej reformy?	Wskazania respondentów według terminów badań			Zmiany III -VI '99
	IV '98	III '99	VI '99	
	w procentach			
Wiem, na czym mają polegać zmiany	9	29	20	- 9
Słyszałem(a)m o reformie, ale dokładnie nie wiem, na czym mają polegać zmiany	54	55	64	+ 9
Jeszcze nie słyszałem(a)m nic o reformie, ale jestem tym zainteresowany(a)	15	5	4	- 1
Nic nie słyszałem(a)m na ten temat i ta sprawa mnie nie interesuje	22	11	12	+1

Najlepiej poinformowani w tej dziedzinie czują się ludzie z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji. Więcej niż co drugi reprezentant tych grup deklaruje znajomość założeń reformy proponowanej przez MEN, natomiast nie ma wśród nich osób, które nie interesują się tym zagadnieniem i nic na ten temat nie wiedzą. Do najmniej poinformowanych należą ludzie najgorzej wykształceni i sytuowani, bezrobotni, robotnicy niewykwalifikowani oraz osoby najstarsze (powyżej 65 roku życia). Nieco lepszą od innych orientację w tych sprawach deklarują ankietowani o prawicowych poglądach politycznych.

**SPOŁECZNE POPARCIE DLA ZAŁOŻEŃ PROJEKTU REFORMY
PRZYGOTOWANEGO PRZEZ MEN**

Po raz trzeci od momentu zaprezentowania przez MEN projektu reformy edukacji przedstawiliśmy ankietowanym jej podstawowe założenia prosząc o ustosunkowanie się do nich. Poziom społecznej akceptacji zmian proponowanych przez MEN jest zróżnicowany i wyraźnie zależy od dziedziny, której one dotyczą.

Tabela 3

Czy popiera Pan(i), czy też nie, następujące propozycje reformy systemu szkolnictwa?	Tak			Nie			Trudno powiedzieć		
	IV '98	III '99	VI '99	IV '98	III '99	VI '99	IV '98	III '99	VI '99
	w procentach								
Wynagrodzenie nauczycieli będzie zależeć od ich kwalifikacji i jakości pracy	86	81	82	3	3	3	11	17	14
Po szkole zawodowej uczniowie będą mogli uczyć się w liceum uzupełniającym kończącym się maturą	80	74	75	5	8	7	14	18	18
Zdany egzamin maturalny zapewni młodzieży wstęp na studia (bez egzaminu wstępnego)	76	73	75	10	11	10	14	16	15
Wyniki egzaminu końcowego po gimnazjum pozwolą młodzieży wybrać - albo trzyletnie liceum kończące się maturą, albo dwuletnią szkołę zawodową	71	65	67	12	14	13	17	20	20
Zostanie przeprowadzona wszechstronna reforma programów nauczania	72	61	61	6	12	11	22	27	28
Powstanie niezależny od szkoły system oceniania i egzaminowania uczniów	60	53	55	16	20	16	24	27	29
Dotychczasowa szkoła podstawowa zostanie podzielona na dwa etapy: 6-letnią szkołę podstawową i obowiązkowe 3-letnie gimnazjum	61	54	51	20	25	24	19	21	25
Zarządzanie publicznymi szkołami podstawowymi i gimnazjami zostanie przekazane samorządom gminnym, natomiast liceami i szkołami zawodowymi - samorządom powiatowym	65	47	48	9	21	17	26	33	35
Nastąpi rozszerzenie i umocnienie sektora szkolnictwa prywatnego i społecznego	-	-	43	-	-	30	-	-	27

Przypomnijmy, że od kwietnia '98 do marca '99 odnotowaliśmy spadek poparcia dla większości przedstawionych założeń reformy³. Znacznie zmalała w tym czasie przede wszystkim aproba postulatów przekazania samorządom gminnym i powiatowym zarządzania publicznymi szkołami oraz przeprowadzenia wszechstronnej reformy programów nauczania. Niemal nie zmienił się natomiast poziom społecznej akceptacji dwóch z najbardziej popieranych propozycji - dotyczących rekrutacji na studia wyłącznie na podstawie tzw. nowej matury oraz nowych zasad wynagradzania nauczycieli.

Od marca do czerwca br. nie odnotowaliśmy istotnych zmian w poziomie społecznego poparcia dla poszczególnych założeń reformy, można więc stwierdzić ustabilizowanie się opinii w tej sprawie.

Największym uznaniem społeczeństwa cieszą się niezmiennie trzy projekty MEN dotyczące: wynagradzania nauczycieli odpowiednio do ich kwalifikacji i jakości pracy (82% popierających)⁴, udrożnienia ścieżki kształcenia zawodowego oraz rekrutacji na studia wyższe na podstawie tzw. nowej matury (po 75%). Z poparciem większości społeczeństwa spotyka się także nowe rozwiązanie pozwalające młodzieży na wybór liceum lub szkoły zawodowej na podstawie wyników egzaminu końcowego w gimnazjum oraz propozycja przeprowadzenia wszechstronnej reformy programów nauczania. Mniej osób aprobuje projekty utworzenia niezależnego od szkół systemu oceniania i egzaminowania uczniów, podziału szkolnictwa obowiązkowego na 6-letnią szkołę podstawową i 3-letnie gimnazjum oraz przekazania samorządom różnego szczebla zarządzania publicznymi szkołami. Stosunkowo najmniejszą akceptację społeczną wzbudził projekt dotyczący rozszerzenia i umocnienia sektora szkolnictwa prywatnego i społecznego⁵.

Zwraca uwagę wysoki odsetek osób, które mają trudności z udzieleniem odpowiedzi na pytanie o poparcie dla poszczególnych założeń reformy. Wyraźne są tu powiązania z wiekiem i wykształceniem badanych - im są starsi i gorzej wykształceni, tym częściej na

³ Zob. komunikat CBOS „Społeczne poparcie dla reformy szkolnictwa”, kwiecień '99 (oprac. B. Wciórka).

⁴ Społeczeństwo postuluje obecnie wzrost wynagrodzeń nauczycieli średnio o 97% ich obecnych zarobków. Zob. komunikat CBOS „Ile zarabiamy, a ile powinniśmy zarabiać? Zarobki postrzegane i postulowane”, marzec '99 (oprac. B. Wciórka).

⁵ Zob. komunikat CBOS „Polacy, Czesi i Węgrzy o edukacji w swoich krajach”, lipiec '99 (oprac. B. Wciórka).

ogół nie potrafią określić swojego stosunku do proponowanych rozwiązań. W związku z tym trzeba wyraźnie powiedzieć, że wprowadzie grupy osób gorzej wykształconych rządziej niż inne akceptują planowane zmiany, lecz nie znaczy to, że je odrzucają. Niższe poparcie wiąże się u nich bowiem z większymi trudnościami ze sprecyzowaniem swojego stanowiska w tej sprawie.

Akceptacja większości propozycji MEN na ogół rośnie wraz z wykształceniem badanych, zazwyczaj też wyższa jest u ludzi młodych. Dla powodzenia reformy szczególne znaczenie ma opinia dorosłej, uczącej się młodzieży - stanowisko jej jednak zasadniczo nie odbiega od poglądów ogółu ankietowanych. Uczniowie i studenci częściej niż inni opowiadają się jedynie za zmianami dotyczącymi kilku dziedzin - wynagradzania nauczycieli, rekrutacji na studia wyłącznie na podstawie nowej matury, kwalifikacji do liceów lub szkół zawodowych na podstawie egzaminu końcowego w gimnazjum oraz drożności ścieżki wykształcenia zawodowego.

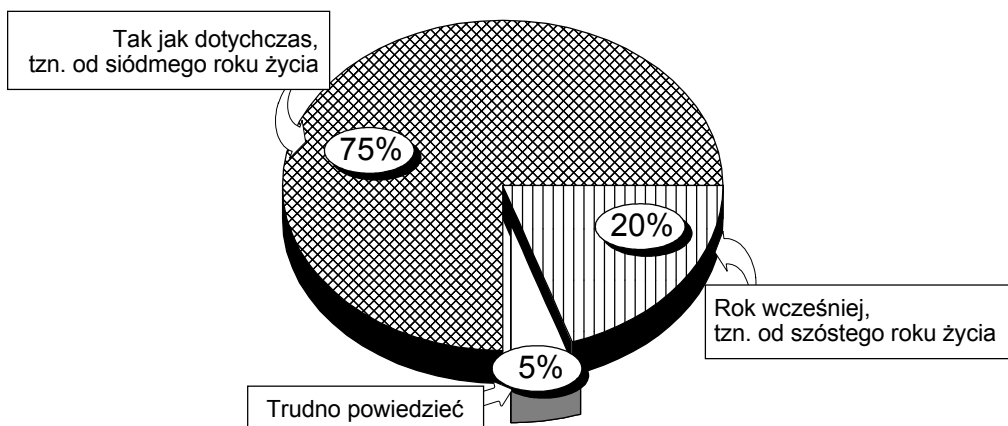
DYSKUSJE WOKÓŁ REFORMY

Wiek rozpoczynania nauki w szkole

W dyskusji nad reformą edukacji rozważana jest kwestia wieku, w jakim dzieci powinny podlegać obowiązkowi szkolnemu. Wskazuje się na fakt, że - w porównaniu z większością krajów europejskich - w Polsce dzieci o rok później zaczynają naukę w szkole. MEN planuje więc obniżenie granicy wiekowej zapowiadając, że prawdopodobnie już w roku 2001 obowiązek szkolny obejmie sześciolatków.

Zdecydowana większość Polaków nie popiera jednak zmian w tej dziedzinie opowiadając się za *status quo*. Jedynie co piąty dorosły uważa, że dzieci powinny rozpoczynać naukę szkolną od szóstego roku życia.

RYS. 3. JAK PAN(I) UWAŻA, W JAKIM WIEKU DZIECI POWINNY ROZPOCZYNAĆ NAUKĘ W SZKOLE?

Zwolennikami zmian, a więc objęcia obowiązkiem szkolnym sześciolatków, są przede wszystkim uczniowie i studenci (38%), osoby legitymujące się wyższym wykształceniem (33%) oraz mieszkańcy wielkich aglomeracji miejskich (31%). Poparcie dla innowacji w tej dziedzinie maleje wśród ludzi gorzej wykształconych, szczególnie niskie jest w gronie robotników niewykwalifikowanych, a także rolników i osób mieszkających na wsi. Stanowisko w tej sprawie grup względnie upośledzonych społecznie wiąże się zapewne z faktem, że dzieci z tych środowisk na ogół później niż inne osiągają dojrzałość szkolną.

Odpłatność za naukę

Odpłatność za naukę należy do najtrudniejszych problemów, które MEN próbuje rozwiązać. Przede wszystkim jednak boryka się z nim wiele polskich rodzin kształcących lub zamierzających kształcić dzieci. W naszym społeczeństwie dominuje opinia, że nauka powinna być całkowicie bezpłatna. Istnieje jednak także społeczne przyzwolenie na częściową odpłatność, z tym że stosunkowo największe jest ono w odniesieniu do kształcenia na uczelniach wyższych i w szkołach policealnych, wyraźnie maleje natomiast, gdy chodzi o szkoły średnie, zasadnicze zawodowe i gimnazja, a zupełnie sporadycznie wyrażane jest w przypadku szkół podstawowych.

Tabela 4

Typy szkół	Czy, Pana(i) zdaniem, nauka w różnych typach szkół powinna być:											
	całkowicie bezpłatna				częściowo odpłatna				całkowicie odpłatna			
	'94	'96	'98	'99	'94	'96	'98	'99	'94	'96	'98	'99
	w procentach											
Podstawowe	-	-	92	92	-	-	6	5	-	-	0	0
Gimnazja	-	-	-	87	-	-	-	10	-	-	-	0
Zas. zawodowe	70	82	80	87	26	15	17	9	1	1	0	0
Średnie/licea	60	74	71	83	35	23	26	14	1	1	1	0
Policealne	-	-	-	63	-	-	-	31	-	-	-	2
Wyższe	39	46	45	53	49	46	47	39	7	4	5	2

W tabeli pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”. Udziela ich 3%-6% respondentów.

Z dotychczasowych naszych badań jednoznacznie wynika, że w ostatnim pięcioleciu wyraźnie wzrósł odsetek osób popierających całkowitą bezpłatność nauki w szkołach średnich (o 23 punkty), zasadniczych zawodowych (o 17 punktów) oraz wyższych (o 14 punktów).

Trzeba jednak zdawać sobie sprawę, że opinia społeczna na temat odpłatności za studia wyższe jest wyraźnie zróżnicowana w zależności od położenia społecznego ankietowanych. Poparcie dla częściowej odpłatności za naukę na uczelniach wyższych wyraźnie rośnie wraz z wykształceniem respondentów oraz ich pozycją zawodową, a także wraz z wielkością miejsca zamieszkania. Szczególnie sprzyja mu wysoki (powyżej 799 zł) dochód przypadający na osobę w rodzinie. Pogląd, że studia wyższe powinny być częściowo odpłatne, przeważa w grupach osób najlepiej sytuowanych, legitymujących się wyższym wykształceniem, przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, pracujących na własny rachunek poza rolnictwem, a także mieszkańców dużych miast i wielkich aglomeracji.

Rola rodziców w nowej szkole

Dyskutowany jest również zakres spraw z życia szkoły, na które rodzice uczniów powinni mieć wpływ. W sześciu dziedzinach (spośród dziewięciu wymienionych) ankietowani wyraźnie opowiedzieli się za tym, żeby głos rodziców liczył się bardziej niż dotychczas.

Przede wszystkim powinien zwiększyć się ich udział w rozwiązywaniu pojawiających się w szkole problemów wychowawczych. Postuluje się także większe zaangażowanie rodziców w organizowanie dzieciom czasu wolnego - imprez i wycieczek szkolnych oraz zajęć pozalekcyjnych. Należałoby też zwiększyć, zdaniem badanych, wpływ rodziców na sytuację finansową szkoły - nie tylko na ustalanie wysokości składki, ale także na ważne decyzje w tej dziedzinie. Za niewystarczający uznano także dotychczasowy wpływ rodziców na to, jakie wartości moralne są przekazywane przez szkołę, oraz na metody wychowawcze stosowane przez nauczycieli.

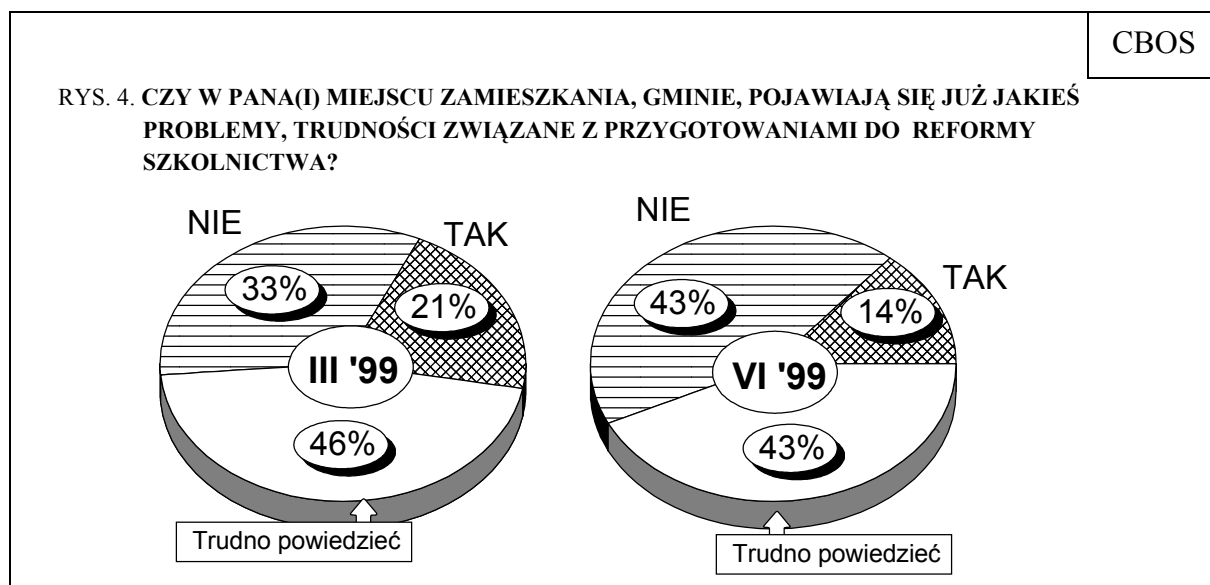
W pozostałych sprawach ankietowani raczej nie są skłonni zwiększać wpływu rodziców. Dotyczy to udziału rodziców w ocenianiu pracy nauczycieli (w tej kwestii opinie są podzielone), a także ich wpływu na obsadę nauczycieli oraz wybór przedmiotów nauczania i programów. W dwóch ostatnich sprawach przeważa przekonanie, że wpływ ten powinien być taki sam jak obecnie, co w praktyce oznacza przyzwolenie na to, by rodzice w znikomym stopniu kształtowali programy nauczania i wpływali na obsadę nauczycieli.

Tabela 5

Sprawy z życia szkoły	Jak Pan(i) sądzi, czy wpływ rodziców na poszczególne sprawy powinien być:			
	większy niż obecnie	taki sam jak obecnie	mniejszy niż obecnie	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Rozwiązywanie pojawiających się w szkole problemów wychowawczych	61	24	2	13
Organizowanie imprez i wycieczek szkolnych	57	29	3	12
Ustalanie wysokości składki rodziców na szkołę	56	29	3	12
Dobór zajęć pozalekcyjnych	51	32	3	14
Przekazywane przez szkołę wartości moralne	48	32	4	15
Ważne decyzje finansowe szkoły	46	33	5	16
Stosowane przez nauczycieli metody wychowawcze	43	33	7	17
Ocena pracy nauczycieli	34	34	11	21
Obsada nauczycieli	27	39	11	22
Wybór przedmiotów nauczania i programów	27	47	8	18

PROBLEMY I TRUDNOŚCI SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH ORAZ RODZIN

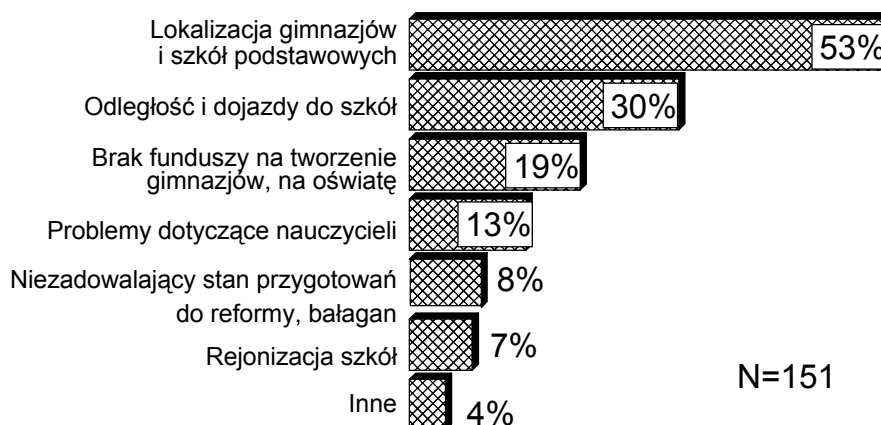
Polacy najczęściej nie dostrzegają w swoim środowisku problemów związanych z przygotowaniem do reformy edukacji lub nie potrafią sprecyzować swojego stanowiska w tej sprawie. Tylko co siódmy ankietowany przyznaje, że w jego miejscu zamieszkania, gminie, pojawiły się już pewne trudności. W marcu br. skarg takich było jednak znacznie więcej, co może oznaczać, że od tego czasu w niektórych środowiskach problemy te zostały rozwiązane.

Dostrzeżenie problemów w swoim środowisku wyraźnie wiąże się z wykształceniem ankietowanych - im są lepiej wykształceni, tym częściej je sygnalizują. Trzeba jednak przyznać, że zdecydowanie najczęściej o trudnościach mówią rolnicy, spośród których ponad jedna trzecia (35%) skarży się na występowanie problemów związanych z przygotowaniem do reformy szkolnictwa.

Pytanie otwarte skierowane do tych respondentów, którzy dostrzegają problemy wynikające z przygotowań do reformy, ukazuje skalę i rodzaj lokalnych trudności.

RYS. 5. JAKIE SĄ TO PROBLEMY, TRUDNOŚCI?

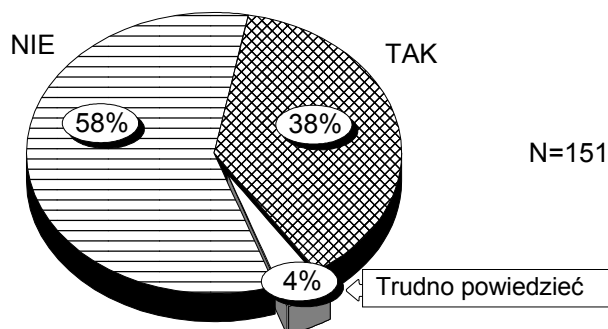
Dane dotyczą tylko grupy osób dostrzegających trudności.
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wymienić dowolną liczbę trudności.

Zdecydowanie najczęściej problemy stwarza lokalizacja gimnazjów, a także szkół podstawowych w związku z likwidacją niektórych z nich. Wiąże się z tym problem znacznych odległości między domem a szkołą i organizowania dojazdów uczniów do szkół. W niektórych środowiskach barierą na drodze do reformy stanowi także brak funduszy na tworzenie gimnazjów oraz ogólnie - na oświatę. Ankietowani dostrzegają również problemy związane z nauczycielami, w tym ich zagrożenie utratą pracy. Mówią też o niezadawalającym stanie przygotowań do reformy i związanym z tym bałaganie. Utrudnienie dla niektórych środowisk stanowi także niedogodna rejonizacja szkół.

Wśród ankietowanych, którzy sygnalizują występowanie w ich miejscu zamieszkania trudności związanych z wprowadzaniem reformy edukacji, prawie dwie piąte przyznaje, że problemy te dotyczą ich osobiście lub najbliższej rodziny - dzieci, współmałżonka⁶.

⁶ Należy podkreślić, że osoby, które już teraz osobiście odczuwają ciężar wprowadzanej reformy edukacji, stanowią 5% dorosłego społeczeństwa.

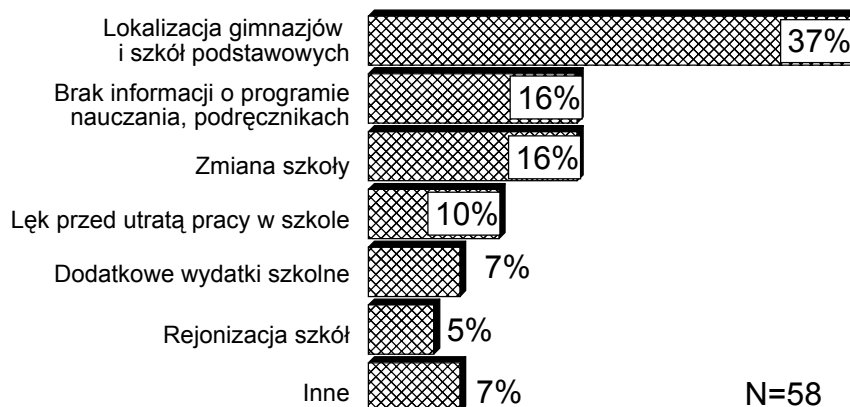
RYS. 6. CZY PROBLEMY, TRUDNOŚCI, KTÓRE POJAWIŁY SIĘ W ZWIĄZKU Z PRZYGOTOWANIAM I DO REFORMY SZKOLNICTWA, DOTYCZĄ PANA(I) RODZINY - DZIECKA/DZIECI, WSPÓŁMAŁŻONKA(I) LUB PANA(I) OSOBIŚCIE?

Dane dotyczą tylko grupy osób dostrzegających trudności.

Badani, którzy osobiście odczuwają ciężar wprowadzanej reformy edukacji, poproszeni zostali o wymienienie napotykaných trudności. Najczęściej skarżą się oni na problemy związane z lokalizacją gimnazjum lub szkoły podstawowej - na uciążliwy dojazd do szkoły, duże odległości, wydłużony pobyt dziecka poza domem i wynikające z tego niebezpieczeństwa. Niepokoi ich też sam fakt zmiany szkoły i związana z tym niepewność: jacy będą w niej nauczyciele i jakie zostaną stworzone dzieciom warunki do nauki. Odczuwają także brak informacji o programie nauczania i podręcznikach w gimnazjum. Niektórzy obawiają się dodatkowych wydatków w związku z dojazdami, przedłużonym pobytom dzieci poza domem oraz nowymi podręcznikami. Problemem nauczycieli jest natomiast zagrożenie utratą pracy w szkole, konieczność doksztalcenia się, a także przechodzenia na wcześniejszą emeryturę w związku z reorganizacją szkolnictwa.

RYS. 7. JAKIE SĄ TO PROBLEMY, TRUDNOŚCI?

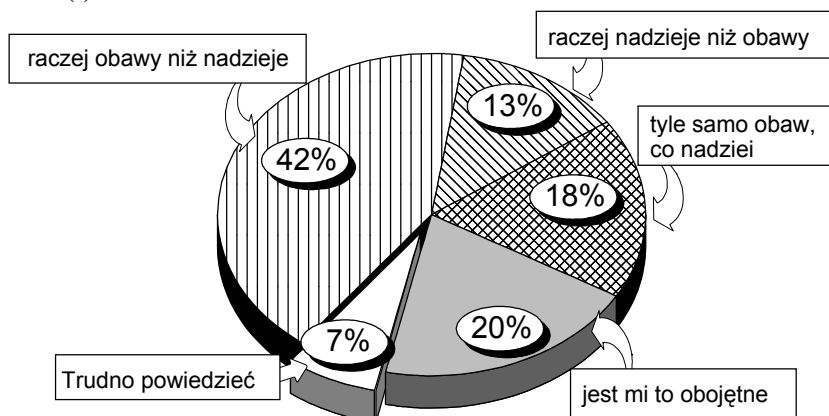
Dane dotyczą tylko grupy osób dostrzegających trudności i odnoszących je do siebie lub najbliższej rodziny.

Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wymienić dowolną liczbę trudności.

NASTROJE ZWIĄZANE Z REFORMĄ EDUKACJI I SPODZIEWANE JEJ SKUTKI

Interesowało nas, co przeważa w stosunku społeczeństwa do reformy edukacji - nadzieje czy obawy. Zdecydowanie największa grupa badanych (ponad dwie piąte), przyznaje, że mające się rozpocząć jesienią zmiany w systemie oświaty budzą w nich raczej obawy niż nadzieje. Prawie jedna piąta ankietowanych ma do reformy stosunek ambiwalentny i mniej więcej tyle samo deklaruje brak zainteresowania nią. Zaledwie co ósmy dorosły Polak wyraża optymizm wiążąc z proponowaną reformą raczej nadzieje niż obawy.

RYS. 8. CZY, OGÓLNIE RZECZ BIORĄC, PROPONOWANA REFORMA SZKOLNICTWA BUDZI W PANU(I) OSOBIŚCIE:

Należy ponadto podkreślić, że utrzymuje się odnotowana już wcześniej niekorzystna tendencja do wyraźnego spadku społecznego optymizmu i wzrostu obaw związanych z reformą edukacji. Ponieważ jednocześnie zmalała liczba respondentów dostrzegających problemy i trudności związane z reformą (zob. rys. 4), należy przypuszczać, iż wzrost obaw powodowany jest ogólnym pogorszeniem nastrojów społecznych i spadkiem poparcia dla reform.

Tabela 6

Czy, ogólnie rzecz biorąc, proponowana reforma szkolnictwa budzi w Panu(i) obawy:	Wskazania respondentów według terminów badań			Zmiany III - VII '99
	IV '98	III '99	VII '99*	
	w procentach			
- raczej nadzieje niż obawy	39	28	13	-15
- tyle samo obaw, co nadziei	24	29	18	-11
- raczej obawy niż nadzieje	11	24	42	+18
Jest mi to obojętne	16	12	20	+8
Trudno powiedzieć	10	6	7	+1

* Dane pochodzą z sondażu lipcowego, gdyż w czerwcu kafeteria była nieco zawężona (pominięto osoby mające obojętny stosunek do reformy).

Sceptyczne nastawienie do reformy edukacji odnotowujemy także w odpowiedziach ankietowanych na pytanie o jej przewidywane skutki. Przewagę nadziei widzimy tylko w jednej kwestii: dzięki reformie polska młodzież będzie lepiej wykształcona. Podzielone są natomiast zdania co do tego, czy będzie ona mogła w związku z tym konkurować ze swoimi rówieśnikami na Zachodzie. Bardziej sceptycznie odnoszą się respondenci do opinii, że na skutek reformy więcej uczniów będzie kończyć pełną szkołę średnią i że młodzież będzie miała lepszy start na rynku pracy. Pesymizm związany ze skutkami reformy szkolnictwa zdecydowanie dominuje natomiast w przewidywaniach dotyczących tak doniosłych społecznie spraw, jak redukcja wśród młodzieży bezrobocia oraz wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży pochodzących ze wsi i z miast, a także z rodzin mniej i bardziej zamożnych.

Tabela 7

Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie planowana reforma sprawi, że:	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- polska młodzież będzie lepiej wykształcona	43	30	27
- nasza młodzież będzie mogła konkurować ze swoimi rówieśnikami na Zachodzie	35	36	30
- więcej uczniów będzie kończyć pełną szkołę średnią	34	40	26
- młodzież będzie miała lepszy start na rynku pracy	31	40	29
- mniej młodych ludzi będzie bezrobotnymi	22	51	28
- zostaną wyrównane szanse edukacyjne dzieci i młodzieży ze wsi i z miasta	26	56	18
- zostaną wyrównane szanse edukacyjne dzieci i młodzieży z rodzin mniej i bardziej zamożnych	19	64	17

Należy ponadto wyraźnie podkreślić, że właśnie w ocenie wyrównania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z różnych środowisk ankietowani mają najmniej wątpliwości (najczęściej udzielają odpowiedzi „trudno powiedzieć”), a zarazem najczęściej uważają, że planowana reforma edukacji nie przyniesie zmiany na lepsze w tej kwestii⁷.

Nadzieje na poprawę sytuacji w tej dziedzinie najrzadziej deklarują rolnicy, wśród których nieliczni wyrażają opinię, że reforma wyrówna szanse edukacyjne dzieci i młodzieży ze wsi i z miast (8%) oraz z rodzin mniej i bardziej zamożnych (5%). Symptomatyczne, że rolnicy wyróżniają się pesymizmem również w pozostałych poglądach na skutki reformy. Postawa taka wynika zapewne z trudnej sytuacji psychospołecznej tego środowiska, a także z pierwszych, negatywnych doświadczeń związanych z przygotowaniem do reformy edukacji, które szczególnie dotknęły środowiska wiejskie. Im lepsze położenie społeczne, tzn. wyższy poziom wykształcenia i dochodów, większe miejsce zamieszkania i młodszy wiek ankietowanych, tym więcej optymizmu w przewidywaniach skutków reformy. Dotyczy to szczególnie jakości wykształcenia, przygotowania do konkurencji z rówieśnikami na Zachodzie, liczby młodzieży ze średnim wykształceniem, lepszego startu na rynku pracy. Natomiast opinie na temat redukcji bezrobocia i wyrównania szans w znacznie mniejszym

⁷ Zob. komunikat CBOS „Polacy, Czesi i Węgrzy o edukacji w swoich krajach”, cyt. wyd.

stopniu zależą od cech położenia społecznego ankietowanych. Czynnikiem, który różnicuje niemal wszystkie opinie badanych, są ich poglądy polityczne. W przewidywaniu skutków reformy edukacji najczęściej optymizmu wykazują osoby o prawicowej orientacji, najczęściej pesymizmu zaś - respondenci o poglądach lewicowych.

Stosunek Polaków do kolejnej, wprowadzanej w życie reformy systemowej jest niejednoznaczny. Większość społeczeństwa deklaruje wprawdzie zrozumienie dla konieczności przeprowadzenia reformy polskiego szkolnictwa, jednak raczej nie w trybie pilnym i priorytetowym, gdyż inne sprawy kraju wydają się obecnie ważniejsze. Mimo trwającej od półtora roku społecznej debaty nad rządowymi założeniami reformy, społeczeństwo jest słabo o niej poinformowane, a pod koniec minionego roku szkolnego odnotowaliśmy nawet wzrost liczby osób deklarujących niewystarczającą znajomość jej założeń.

Nie zmieniło się jednak społeczne poparcie dla poszczególnych założeń reformy. Opowiada się za nimi - w zależności od sprawy, której dotyczą - od 43% do 82% ankietowanych. Z największym uznaniem spotykają się niezmiennie trzy projekty MEN dotyczące: wynagradzania nauczycieli odpowiednio do ich kwalifikacji i jakości pracy, udrożnienia ścieżki kształcenia zawodowego oraz rekrutacji na studia wyższe na podstawie tzw. nowej matury. Większość społeczeństwa popiera też nowe rozwiązanie pozwalające młodzieży na wybór liceum lub szkoły zawodowej na podstawie wyników egzaminu końcowego w gimnazjum oraz propozycja przeprowadzenia wszechstronnej reformy programów nauczania. Mniej akceptowane społecznie są projekty utworzenia niezależnego od szkół systemu oceniania i egzaminowania uczniów, podziału szkolnictwa obowiązkowego na 6-letnią szkołę podstawową i 3-letnie gimnazjum oraz przekazania samorządom różnego

szczebla zarządzania publicznymi szkołami. Stosunkowo najmniej osób wyraża poparcie dla rozszerzenia i umocnienia sektora szkolnictwa prywatnego i społecznego. Większość ankietowanych nie aprobuje także propozycji obniżenia do sześciu lat granicy wieku rozpoczynania przez dzieci nauki szkolnej. Mimo wyraźnego sprzeciwu co do odpłatności za naukę, odnotowujemy pewne przyzwolenie na częściową odpłatność za kształcenie w szkołach wyższych i policealnych. Polacy jednoznacznie opowiadają się natomiast za większym wpływem rodziców na życie szkoły, pozostawiając jednak kwestie dydaktyczne i personalne w rękach osób bardziej kompetentnych.

Pod koniec minionego roku szkolnego co siódmy ankietowany zetknął się w swoim środowisku z problemami związanymi z wprowadzaniem reformy edukacji. W przypadku znacznej części z nich trudności te dotyczyły bezpośrednio samego respondenta lub jego najbliższej rodziny. Duży jest też ich ciężar gatunkowy - dotyczą bowiem lokalizacji gimnazjów i szkół podstawowych, znacznych odległości między domem a szkołą, organizowania dojazdów uczniów do szkół. W niektórych środowiskach barierą na drodze do reformy stanowi także brak funduszy na tworzenie gimnazjów oraz ogólnie - na oświatę. Sygnalizowane są również problemy dotyczące nauczycieli, szczególnie ich zagrożenie utratą pracy. Akcentuje się także niezadowolający stan przygotowań do reformy i związany z tym bałagan. Utrudnienie dla niektórych środowisk stanowi też niedogodna rejonizacja szkół.

Ogólnie rzecz biorąc, utrzymuje się niekorzystna tendencja do wyraźnego spadku społecznego optymizmu i wzrostu obaw związanych z reformą, mimo zmniejszenia się liczby osób dostrzegających powodowane przez nią problemy i trudności. Pesymizm odnotowujemy również w przewidywaniach ewentualnych skutków reformy, szczególnie dotyczących możliwości zmniejszenia się bezrobocia wśród młodzieży oraz wyrównania szans edukacyjnych uczniów z różnych środowisk.

Opracowała

Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) uważa, czy obecnie w Polsce jest potrzebna reforma szkolnictwa czy też nie? 1 - Reforma szkolnictwa jest potrzebna i pilna; 2 - Reforma szkolnictwa jest potrzebna, ale inne sprawy kraju są ważniejsze; 3 - Reforma szkolnictwa jest niepotrzebna

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	24	47	13	16	1099
Płeć					
Mężczyźni	26	48	14	12	521
Kobiety	22	46	12	19	578
Wiek					
18-24 lat	32	41	12	15	158
25-34	23	60	9	8	195
35-44	27	46	16	10	234
45-54	25	47	19	9	195
55-64	19	55	11	15	144
65 lat i więcej	15	33	10	42	173
Miejsce zamieszkania					
Wieś	18	45	15	22	406
Miasto do 20 tys.	25	47	13	14	132
20 - 100 tys.	28	45	15	12	214
101 - 500 tys.	28	48	10	14	186
501 tys. i więcej mieszk.	26	55	10	9	161
Wykształcenie					
Podstawowe	16	40	11	33	308
Zasadnicze zawodowe	23	49	16	12	291
Średnie	26	52	13	10	393
Wyższe	40	46	13	1	101
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	41	44	14	2	86
Prac. umysł. niż. szczebla	23	57	13	7	118
Pracownicy fiz.- umysł.	30	42	12	16	72
Robotnicy wykwalifikowani	31	47	14	8	121
Robotnicy niewykwalifik.	11	59	21	9	44
Rolnicy	8	51	29	12	66
Pracujący na własny rach.	30	53	8	9	56
Bierni zawodowo					
Renciści	14	44	11	31	131
Emeryci	18	42	11	30	201
Uczniowie i studenci	48	35	14	2	49
Bezrobotni	22	49	13	17	95
Gospodynie domowe i inni	26	52	8	14	57
Pracuje w:					
sferze budżetowej	36	49	12	3	116
sekt. państw., publicznym	31	47	16	7	125
sp. właśc. prywat. i państwa	15	58	16	11	93
sekt. prywat. poza rolnictw.	29	49	12	11	194
prywatnym gosp. rolnym	9	52	26	13	64
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	21	40	17	21	191
276 - 399	16	60	13	10	122
400 - 549	30	46	13	11	223
550 - 799	25	48	13	14	175
Powyżej 799 zł	27	56	6	11	164
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	20	45	15	21	346
Średnie	20	49	14	17	493
Dobre	37	46	10	7	260
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	22	37	11	30	71
Raz w tygodniu	25	47	13	15	562
1-2 razy w miesiącu	20	52	14	13	175
Kilka razy w roku	22	49	17	13	202
W ogóle nie uczestniczy	27	43	9	21	90
Poglądy polityczne					
Lewica	20	54	17	9	280
Centrum	28	52	14	6	275
Prawica	31	45	12	11	273
Trudno powiedzieć	15	37	10	37	270

Tabela 2. Od 1 września br. wchodzi w życie reforma szkolnictwa. Jak określili(a)by Pan(i) swoją wiedzę na temat tej reformy? 1 - Wiem, na czym mają polegać zmiany; 2 - Słyszałem(am) o reformie, ale dokładnie nie wiem, na czym mają polegać zmiany; 3 - Jeszcze nie słyszałem(am) nic o reformie, ale jestem tym zainteresowany(a); 4 - Nic nie słyszałem(am) na ten temat i ta sprawa mnie nie interesuje

	(%)				
	1	2	3	4	Liczba osób
Ogółem	20	64	4	12	1099
Płeć					
Meżczyźni	19	66	5	11	521
Kobiety	21	63	3	13	578
Wiek					
18-24 lat	16	65	7	12	158
25-34	23	70	4	3	195
35-44	26	67	5	2	234
45-54	23	67	1	9	195
55-64	18	64	4	15	144
65 lat i więcej	9	51	2	38	173
Miejsce zamieszkania					
Wieś	12	69	3	16	406
Miasto do 20 tys.	27	55	3	15	132
20 - 100 tys.	20	64	6	10	214
101 - 500 tys.	25	61	4	11	186
501 tys.i więcej mieszk.	27	63	3	6	161
Wykształcenie					
Podstawowe	7	57	6	30	308
Zasadnicze zawodowe	11	78	4	7	291
Średnie	26	65	3	6	393
Wyższe	56	43	0	0	101
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	53	45	1	0	86
Prac.umysł.niż.szczebła	37	59	0	4	118
Pracownicy fiz.- umysł.	26	61	10	3	72
Robotnicy wykwalifikowani	11	78	6	5	121
Robotnicy niewykwalifik.	4	81	0	15	44
Rolnicy	12	70	5	12	66
Pracujący na własny rach.	28	67	0	5	56
Bierni zawodowo					
Renciści	6	64	5	25	131
Emeryci	14	57	3	26	201
Uczniowie i studenci	27	61	6	7	49
Bezrobotni	8	72	6	13	95
Gospodynie domowe i inni	19	68	7	6	57
Pracuje w:					
sferze budżetowej	44	53	0	3	116
sekt. państw., publicznym	24	66	6	4	125
sp. własc. pryw. i państwa	25	66	6	3	93
sekt. pryw. poza rolnict.	22	70	2	6	194
prywatnym gosp. rolnym	13	69	5	13	64
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	8	70	5	17	191
276 - 399	16	70	3	11	122
400 - 549	21	61	5	13	223
550 - 799	22	62	4	12	175
Powyżej 799 zł	32	58	3	7	164
Ocena własnych war. mater.					
Złe	11	67	6	17	346
Średnie	19	65	4	12	493
Dobre	33	59	1	6	260
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	17	51	4	28	71
Raz w tygodniu	20	67	4	9	562
1-2 razy w miesiącu	18	65	3	13	175
Kilka razy w roku	21	63	3	13	202
W ogóle nie uczestniczy	21	57	6	16	90
Poglądy polityczne					
Lewica	21	69	4	7	280
Centrum	22	66	5	8	275
Prawica	28	62	4	6	273
Trudno powiedzieć	7	60	4	29	270

Tabela 3. Odsetki osób popierających podstawowe założenia planowanej reformy systemu szkolnictwa.
 1 - Dotychczasowa szkoła podstawowa zostanie podzielona na dwa etapy - sześciolletnią szkołę podstawową i obowiązkowe trzyletnie gimnazjum; 2 - Wyniki egzaminu końcowego po gimnazjum pozwolą młodzieży wybrać - albo trzyletnie liceum kończące się maturą, albo dwuletnią szkołę zawodową; 3 - Po szkole zawodowej uczniowie będą mogli uczyć się w liceum uzupełniającym, kończącym się maturą; 4 - Zdany egzamin maturalny zapewni młodzieży wstęp na studia (bez egzaminu wstępnego); 5 - Zostanie przeprowadzona wszechstronna reforma programów nauczania; 6 - Powstanie niezależny od szkoły system oceniania i egzaminowania uczniów; 7 - Zarządzanie publicznymi szkołami podstawowymi i gimnazjami zostanie przekazane samorządowi gminnym, natomiast liceami i szkołami zawodowymi - samorządowi powiatowym; 8 - Wynagrodzenie nauczycieli będzie zależeć od ich kwalifikacji i jakości pracy; 9 - Nastąpi rozszerzenie i umocnienie sektora szkolnictwa prywatnego i społecznego

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Liczba osób
Ogółem	51	67	75	75	61	55	48	82	43	1099
Płeć										
Mężczyźni	51	67	74	72	61	56	47	83	44	521
Kobiety	51	67	75	77	61	55	49	81	42	578
Wiek										
18-24 lat	53	81	89	85	67	59	46	88	55	158
25-34	64	79	86	81	74	66	57	91	55	195
35-44	56	75	84	80	68	63	54	87	45	234
45-54	51	61	70	75	61	54	53	84	41	195
55-64	46	60	65	73	52	52	42	79	35	144
65 lat i więcej	33	43	49	55	38	34	31	61	24	173
Miejsce zamieszkania										
Wieś	42	60	69	73	53	52	45	79	35	406
Miasto do 20 tys.	56	77	81	79	63	58	51	80	42	132
20 - 100 tys.	58	71	74	78	65	60	52	81	53	214
101 - 500 tys.	58	69	79	79	62	50	46	82	47	186
501 tys. i więcej mieszk.	55	68	80	68	72	62	50	88	46	161
Wykształcenie										
Podstawowe	35	51	57	64	44	41	33	67	31	308
Zasadnicze zawodowe	57	69	75	75	60	55	48	85	41	291
Średnie	56	75	85	82	71	63	56	90	53	393
Wyższe	64	78	83	79	77	69	58	88	46	101
Grupa społ.-zaw. pracujący										
Kadra kier., inteligencja	63	76	86	74	78	70	56	86	49	86
Prac. umysł. niż. szczebla	54	74	84	84	68	61	56	92	48	118
Pracownicy fiz.- umysł.	64	74	81	82	61	59	55	85	53	72
Robotnicy wykwalifikowani	58	71	80	81	72	67	45	87	42	121
Robotnicy niewykwalifik.	50	68	80	84	53	50	50	76	47	44
Rolnicy	31	63	76	78	55	60	52	85	36	66
Pracujący na własny rach.	73	85	98	83	70	66	75	97	79	56
Bierni zawodowo										
Renciści	38	51	57	62	48	39	35	76	25	131
Emeryci	40	53	57	63	46	45	38	67	30	201
Uczniowie i studenci	47	87	97	88	85	58	51	100	64	49
Bezrobotni	56	67	74	69	59	54	44	79	50	95
Gospodynie domowe i inni	62	75	80	86	63	51	57	85	44	57
Dochody na jedną osobę										
Do 275 zł	44	65	68	77	52	55	44	78	38	191
276 - 399	53	72	76	82	63	58	52	85	35	122
400 - 549	56	68	76	78	64	47	46	82	45	223
550 - 799	52	68	71	73	62	58	48	79	45	175
Powyżej 799 zł	62	76	83	74	72	69	54	89	54	164
Ocena własnych war. mater.										
Złe	42	61	68	73	53	49	41	78	35	346
Średnie	52	66	73	75	61	56	48	81	44	493
Dobre	62	76	85	78	72	63	57	89	52	260
Udział w prakt. religijnych										
Kilka razy w tygodniu	48	57	62	73	49	48	40	70	39	71
Raz w tygodniu	52	70	78	78	66	60	54	85	44	562
1-2 razy w miesiącu	53	63	70	77	56	51	46	81	38	175
Kilka razy w roku	52	70	75	70	61	50	42	84	47	202
W ogóle nie uczestniczy	45	57	68	64	51	50	37	73	39	90
Poglądy polityczne										
Lewica	51	66	75	77	61	54	46	85	39	280
Centrum	59	80	85	85	67	63	52	88	51	275
Prawica	57	69	78	78	74	63	56	88	52	273
Trudno powiedzieć	38	53	60	60	43	42	38	67	30	270

Tabela 4. Jak Pan(i) uważa, w jakim wieku dzieci powinny rozpocząć naukę w szkole? 1 - Tak jak dotychczas, tzn. od siódmego roku życia; 2 - Rok wcześniej, tzn. od szóstego roku życia

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	75	20	5	1099
Płeć				
Mężczyźni	74	22	4	521
Kobiety	76	19	5	578
Wiek				
18-24 lat	65	29	7	158
25-34	80	17	3	195
35-44	78	20	1	234
45-54	75	23	2	195
55-64	74	21	5	144
65 lat i więcej	76	13	11	173
Miejsce zamieszkania				
Wieś	81	15	4	406
Miasto do 20 tys.	72	23	5	132
20 - 100 tys.	79	16	5	214
101 - 500 tys.	69	26	6	186
501 tys. i więcej mieszk.	65	31	4	161
Wykształcenie				
Podstawowe	76	15	9	308
Zasadnicze zawodowe	81	17	2	291
Średnie	73	24	3	393
Wyższe	64	33	4	101
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	70	29	1	86
Prac. umysł. niż. szczebla	78	20	2	118
Pracownicy fiz.- umysł.	80	18	1	72
Robotnicy wykwalifikowani	72	26	2	121
Robotnicy niewykwalifik.	92	7	1	44
Rolnicy	81	13	6	66
Pracujący na własny rach.	74	23	4	56
Bierni zawodowo				
Renciści	80	14	6	131
Emeryci	75	17	8	201
Uczniowie i studenci	57	38	5	49
Bezrobotni	65	23	11	95
Gospodynie domowe i inni	79	19	2	57
Pracuje w:				
sferze budżetowej	76	22	2	116
sekt. państw., publicznym	76	23	0	125
sp. właśc. pryw. i państwa	77	22	2	93
sekt. pryw. poza rolnict.	73	24	3	194
prywatnym gosp. rolnym	83	12	5	64
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	78	17	5	191
276 - 399	76	22	2	122
400 - 549	76	20	4	223
550 - 799	76	21	3	175
Powyżej 799 zł	69	27	5	164
Ocena własnych war. mater.				
Złe	74	21	5	346
Średnie	79	17	4	493
Dobre	68	27	5	260
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	75	20	5	71
Raz w tygodniu	77	20	3	562
1-2 razy w miesiącu	78	16	6	175
Kilka razy w roku	73	26	1	202
W ogóle nie uczestniczy	65	18	17	90
Poglądy polityczne				
Lewica	79	20	1	280
Centrum	76	22	2	275
Prawica	70	26	4	273
Trudno powiedzieć	76	13	11	270

Tabela 5. Co sądzi Pan(i) na temat odpłatności za naukę w szkołach publicznych?
Czy, Pana(i) zdaniem, nauka w publicznych szkołach wyższych powinna być:
1 - całkowicie bezpłatna; 2 - częściowo odpłatna; 3 - całkowicie odpłatna

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	53	39	2	6	1099
Płeć					
Mężczyźni	50	41	3	5	521
Kobiety	55	37	2	6	578
Wiek					
18-24 lat	45	48	2	5	158
25-34	52	39	2	7	195
35-44	51	41	6	2	234
45-54	51	44	1	4	195
55-64	60	32	1	6	144
65 lat i więcej	60	27	1	12	173
Miejsce zamieszkania					
Wieś	63	29	2	7	406
Miasto do 20 tys.	55	38	3	4	132
20 - 100 tys.	55	38	4	2	214
101 - 500 tys.	34	53	2	11	186
501 tys.i więcej mieszk.	46	50	2	3	161
Wykształcenie					
Podstawowe	62	28	1	9	308
Zasadnicze zawodowe	51	40	3	7	291
Średnie	50	44	2	4	393
Wyższe	42	51	6	1	101
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	41	51	6	2	86
Prac. umysł.niż.szczebla	46	45	3	6	118
Pracownicy fiz.- umysł.	47	48	1	5	72
Robotnicy wykwalifikowani	50	40	3	7	121
Robotnicy niewykwalifik.	66	31	1	2	44
Rolnicy	53	37	5	4	66
Pracujący na własny rach.	46	50	4	0	56
Bierni zawodowo					
Renciści	62	27	1	11	131
Emeryci	59	31	1	8	201
Uczniowie i studenci	50	41	5	4	49
Bezrobotni	53	40	0	7	95
Gospodynie domowe i inni	52	40	5	2	57
Pracuje w:					
sferze budżetowej	42	51	6	1	116
sekt. państw., publicznym	59	39	1	1	125
sp. własc. pryw. i państwa	45	43	3	9	93
sekt. pryw. poza rolnict.	46	46	3	5	194
prywatnym gosp. rolnym	55	35	5	5	64
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	53	38	4	5	191
276 - 399	68	31	1	5	122
400 - 549	58	35	3	5	223
550 - 799	54	39	1	6	175
Powyżej 799 zł	37	55	4	4	164
Ocena własnych war. mater.					
Złe	60	32	2	6	346
Średnie	52	39	2	6	493
Dobre	45	47	3	5	260
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	56	39	0	5	71
Raz w tygodniu	53	38	2	7	562
1-2 razy w miesiącu	58	36	2	4	175
Kilka razy w roku	49	46	3	2	202
W ogóle nie uczestniczy	48	32	8	13	90
Poglądy polityczne					
Lewica	56	39	3	2	280
Centrum	46	47	2	6	275
Prawica	49	44	3	4	273
Trudno powiedzieć	61	26	1	12	270

Tabela 6. Czy w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie, pojawiły się już jakieś problemy, trudności związane z przygotowaniem do reformy szkolnictwa?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	14	43	43	1099
Płeć				
Mężczyźni	14	43	43	521
Kobiety	13	43	44	578
Wiek				
18-24 lat	16	38	47	158
25-34	15	49	36	195
35-44	22	52	26	234
45-54	10	44	45	195
55-64	11	40	49	144
65 lat i więcej	6	30	64	173
Miejsce zamieszkania				
Wieś	17	46	36	406
Miasto do 20 tys.	14	44	42	132
20 - 100 tys.	11	44	45	214
101 - 500 tys.	9	42	49	186
501 tys. i więcej mieszk.	13	35	52	161
Wykształcenie				
Podstawowe	9	37	54	308
Zasadnicze zawodowe	11	51	38	291
Średnie	17	44	39	393
Wyższe	25	35	40	101
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	24	34	42	86
Prac. umysł. niż. szczebla	15	45	40	118
Pracownicy fiz.- umysł.	7	66	28	72
Robotnicy wykwalifikowani	18	39	43	121
Robotnicy niewykwalifik.	9	57	34	44
Rolnicy	35	45	20	66
Pracujący na własny rach.	14	50	36	56
Bierni zawodowo				
Renciści	7	36	58	131
Emeryci	10	34	56	201
Uczniowie i studenci	18	45	38	49
Bezrobotni	8	45	47	95
Gospodynie domowe i inni	12	53	35	57
Pracuje w:				
sferze budżetowej	24	45	31	116
sekt. państw., publicznym	12	48	41	125
sp. właśc. pryw. i państwa	16	47	37	93
sekt. pryw. poza rolnict.	11	45	43	194
prywatnym gosp. rolnym	36	43	21	64
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	20	45	35	191
276 - 399	10	52	38	122
400 - 549	16	44	40	223
550 - 799	9	42	49	175
Powyżej 799 zł	16	41	43	164
Ocena własnych war. mater.				
Złe	15	40	45	346
Średnie	12	44	44	493
Dobre	15	45	40	260
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	12	37	52	71
Raz w tygodniu	15	42	43	562
1-2 razy w miesiącu	12	46	42	175
Kilka razy w roku	15	47	38	202
W ogóle nie uczestniczy	10	39	51	90
Poglądy polityczne				
Lewica	17	41	43	280
Centrum	16	53	31	275
Prawica	11	40	49	273
Trudno powiedzieć	11	39	50	270